

en empirisch materiaal bestaat, maar geheel en al tot het rijk der vrijheid, het rijk van het gelden, van de rede, van den geest behoort. De cultuurwereld, waartoe ook het recht behoort, is dus de werkelijkheid, voorzover zij als onderworpen gedacht wordt aan zekere apriorische wetten of beoordeelingsprincipia, die zelf geen zinnelijk bestaan hebben, maar gelden, *heengelden* naar de werkelijkheid en inzooverre toch ook tot de werkelijkheid in betrekking staan. Zij gaan niet, gelijk de verstandscategorieën, in de natuur in, zoodat ze weer uit die natuur kunnen worden geabstraheerd, maar zij gaan aan alle werkelijkheid vooraf ⁶⁾. De ideeën zijn dus wel niet, gelijk Hegel beweerde, immanent in de wereld, maar ze hebben toch evenmin een bloot regulatieve beteekenis, gelijk Kant beweerde. Ze zijn de *constitutieve principia* der cultuurwereld. Het waarde-relativisme moet beslist worden afgewezen. Want natuurlijk kunnen de ideeën niet in denzelfden zin worden gekend als empirische feiten en processen, maar wel kunnen wij ons door nadenken bewust worden, dat de ideeën als eischen, als normen in ons leven ingrijpen en dat zij, krachtens ons bewustzijn van de verplichtende kracht dezer normen, ons leven bepalen en vormen en alleen een zin geven. Zij zijn de kritische voorwaarden, waaronder cultuur als werkelijkheid, waaraan we niet twijfelen kunnen, alleen mogelijk is.

Ook de wetenschap is slechts onder voorwaarde van zulk een cultuurwaarde mogelijk. Zij heeft haar eigen norm, haar eigen categorische imperatief, de „sein-sollende” waarheid, die ons dus evenzoo categorisch, eischend tegemoet treedt als de zedewet of de aesthetische norm ⁷⁾.

In de eenheid aller ideeën, de ongedeelde Vernunft, die zoowel de wetenschap als de zedelijkheid en schoonheid haren zin geeft, is de eenheid van het levens- en wereldbeeld, dat in Kant's dualisme van *zijn* en *zoo behooren* te loor was gegaan, weer teruggewonnen.

We zien dus uit dit korte résumé van Binder's filosofisch program, hoe hier inderdaad het humanisme weer de laatste haar mogelijke stap doet, om de grond-antinomie in zijn wetsidee tot een oplossing te brengen.

Aan het rijk der persoonlijkheid, der vrijheid wordt niet slechts het primaat toegekend, maar ter laatste instantie wordt de diepere eenheid van zedelijke vrijheid en natuur, van persoonlijkheids- en wetenschaps-ideaal in de eenheid der objectieve rede erkend.

Kunnen wij wellicht, gelijk we dat in de naturalistische, logicistische en kritisch-personalistische typen der humanistische rechtsleer vermochten, ook ten aanzien van Binder's objectief idealisme reeds a priori het type van antinomieën construeeren, waarin zijn rechtsbeschouwing zich noodwendig moet verstrikken? Wij achten zulks inderdaad mogelijk, wanneer 't ons gelukt het *type der humanistische wetsidee* vast te stellen, dat aan dit objectief idealisme ten grondslag ligt.

Nu is dit bij Binder niet zoo eenvoudig als bij de voorafgaande stelsels. Zijn objectief idealisme vertoont n.l. eenige wezenlijke verschilpunten met dat van Hegel en is niet tot de laatste consequenties doorgedacht.